

'Een must read.'
– SUNDAY TIMES

YEWANDE OMOTOSO DIE VAN HIERNAAST

LEESWIJZER

Yewande Omotoso,
Die van hiernaast

OXFAM Novib
AMBASSADEURS VAN HET ZELFDOEN

YEWANDE OMOTOSO

DIE VAN HIERNAAST

JAAR VAN UITGAVE	2016
GENRE	Psychologische roman
OORSPRONKELIJKE TITEL	The Woman Next Door
VERTALING	Manon Smits
ISBN	978 90 445 3706 2
UITGEVER	De Geus i.s.m. Oxfam Novib
AUTEUR LEESWIJZER	Marlene Lunter

Yewande Omotoso (1981) heeft een Nigeriaanse vader en een Caribische moeder. Ze werd geboren in Barbados en groeide op in Nigeria. Haar vader Kole Omotoso (1943) gaf les aan de universiteit en schreef fictie, non-fictie en toneelteksten. Zijn historische roman *Just before dawn* was controversieel en hij moest in 1988 met zijn gezin zijn land verlaten. In 1992 kwam de familie in Zuid-Afrika terecht. Yewande groeide op met twee broers en schreef als kind al 'boekjes' die een neefje illustreerde. Haar ouders vertelden graag verhalen of lazen voor in het Engels of Yoruba. Haar broer Akin groeide uit tot een bekende acteur, regisseur en filmproducent. Voor haar debuutroman *Bom Boy* won Omotoso onder meer de Zuid-Afrikaanse Debuutprijs (2012) en werd ze voor verschillende andere prijzen genomineerd. De roman gaat over een zwarte jongen die door blanke mensen wordt geadopteerd. *Die van hiernaast* is Omotoso's tweede roman en haar eerste boek dat in het Nederlands verschijnt. Thema's in haar werk zijn eenzaamheid, je verbinden met anderen en het gegeven dat mensen, ondanks de grote verschillen, toch niet zo verschillend zijn als ze denken. Omotoso woont in Johannesburg waar ze schrijft en werkt als architect.

Het verhaal

Tussen de buurvrouwen Hortensia James (85) en Marion Agostino (81) heerst vijandschap sinds Hortensia in 1994 naast Marion kwam wonen in Kaapstad. Marion haat Hortensia omdat die in het huis woont dat zij als architect heeft ontworpen en waarin ze zelf graag zou willen wonen en omdat Hortensia zwart is. Hortensia haat Marion omdat ze door de gebeurtenissen in haar leven een hekel heeft aan iedereen en omdat Marion neerkijkt op zwarte mensen. In 2014 overlijdt Hortensia's echtgenoot Peter na een

langdurig ziekbed. Hortensia krijgt een lelijke verrassing: Peter heeft een buitenechtelijke dochter en Hortensia moet contact met haar opnemen om de erfenis af te kunnen wikkelen. Als ze dat niet doet, krijgt Esme, Peters dochter, niets. Hortensia wil er niet mee geconfronteerd worden en wil alles het liefst vergeten, maar haar herinneringen komen op gang. Ze herinnert zich hoe liefdevol haar relatie met Peter tijdens haar studie textielontwerp in Engeland begon, hoe ze langzaam maar zeker in Nigeria uit elkaar groeiden en hoe ze ontdekte dat Peter een buitenechtelijke relatie had. Het buurtcomité, opgericht en geleid door Marion, krijgt te maken met een landclaim. De zwarte familie Samsodien eist hun land terug dat ze in het verleden tegen een spotprijs hebben moeten verkopen aan de familie Von Struiker. Het landgoed is nu miljoenen waard. Marion heeft altijd weggekeken van de apartheid en vindt het een belachelijke claim. Hortensia niet, zij kent de geschiedenis van Zuid-Afrika. Een andere buurtzaak betreft Hortensia zelf. Ene Beulah Gierdien vraagt per brief of zij de as van haar grootmoeder onder de zilverboom in Hortensia's tuin mag begraven. Haar grootouders waren slaven en woonden en werkten op het land dat nu van Hortensia is. Grootvader en twee kinderen zijn lang geleden begraven onder die boom. Hortensia voelt er niets voor, deels om Marion dwars te zitten, maar vooral omdat ze het een ander niet gunt om in het reine te komen met het verleden, terwijl zij dat niet kan. Marion heeft andere problemen. Haar man is een poos geleden overleden en liet alleen maar schulden na. De schuldeisers staan op de stoep en ze zal haar huis moeten verkopen. Op zolder heeft ze nog een appeltje voor de dorst: een schilderij van Pierneef. Ze wil het verstoppen en bedenkt dat dat het beste bij Hortensia kan, maar hoe krijgt ze die zover? Ze zet het schilderij zo lang naast de voordeur. Als Hortensia haar huis wil verbouwen, gebeurt er een ongeluk. Een hijskraan treft haar en legt de voorgevel van Marions huis in puin. Hortensia breekt haar dijbeen. Marions oudste dochter Marelena brengt Marion in een pension onder. Het schilderij is onvindbaar. Na een paar dagen ziekenhuis mag Hortensia weer naar huis. Ze krijgt thuishulp die ze helemaal niet wil en ze pest de ene na de andere verpleger weg. De thuiszorg is ten einde raad en stuurt dokter Gordon Mama naar haar toe. Hij weet de juiste snaar bij Hortensia te raken en ze accepteert de volgende verpleegster. Ze ziet hoe Marion ten einde raad is en bedenkt een plan. Als Marion nu eens bij haar komt logeren? Het is niet haar bedoeling dat Marion haar daadwerkelijk verzorgt, maar dat ze alleen in huis is, zodat de dokter tevreden is.

Marion voelt er uiteraard niets voor, maar kan vanwege haar trots niet meer terug.

In het begin leven de vrouwen zoveel mogelijk langs elkaar heen, maar heel langzaam ontstaat er toenadering waarbij Marion steeds het initiatief neemt. Ze realiseert zich dat ze steeds weggekeken heeft van de apartheid en dat ze, hoewel ze dacht dat ze haar zwarte hulp Agnes goed behandelde, eigenlijk heel neerbuigend naar haar toe was. Ze voelt zich nu erg schuldig en praat daar met Hortensia over, die niet erg toeschietelijk is. Zij ziet Marion vooral als de zoveelste blanke die het verleden goed wil praten.

Hortensia stort haar hart uit bij Marion in een onbewaakt ogenblik over een stiekeme abortus die er waarschijnlijk toe heeft geleid dat ze daarna niet meer zwanger werd. Door dit geheim ontstond er een verwijdering tussen haar en Peter en nu blijkt hij een dochter te hebben die zij eigenlijk wilde hebben. Marion vertelt dat ze vooral kinderen wilde om een betere moeder te zijn dan haar eigen moeder. Ze gaf daar zelfs haar carrière als architect voor op, maar ze voelt zich volkomen mislukt. Met drie van haar kinderen heeft ze geen contact meer. Met Marelana maakt ze steeds ruzie. Hortensia begrijpt niet dat Marion het contact niet probeert te verbeteren. Marion vindt dat Hortensia van gezinszaken geen verstand heeft. Hortensia slaat haar en Marion vertrekt.

Hortensia komt tot inkeer. Die woede van haar heeft nu wel lang genoeg geduurd. Ze laat Beulah haar grootmoeder in haar tuin begraven en ze zoekt contact met Esme.

Marion krijgt bericht dat Agnes kanker heeft en naar haar vraagt. Ze wil haar niet bezoeken, maar Hortensia beweegt haar daartoe. Agnes vertelt Marion zonder rancune dat ze haar altijd een harde vrouw heeft gevonden. Ze heeft het schilderij en geeft dat nu terug. Marion schaamt zich dood. Hortensia verbergt het schilderij met tegenzin in haar huis. Marion verkoopt haar huis en handelt alles met de schuldeisers af. Ze zal bij Marelana logeren tot ze het schilderij heeft verkocht.

Esme bezoekt Hortensia. Ze blijkt blind te zijn en kent geen rancune tegenover Peter of Hortensia. Hortensia schaamt zich voor haar eigen boze gevoelens.

De Samsodiens krijgen een stuk land toegewezen op de Koppie, Hortensia's favoriete wandelgebied. Gelukkig blijft er genoeg openbaar terrein over. De gemeente vervangt veel bomen door 'fynbos'. In de volgende lente is het één grote bloemenpracht waar Hortensia en Marion samen van genieten.

Personages

Hortensia James-Braithwaite is 85. Ze is zwart, klein en tenger van gestalte en heeft kort geknipt grijs kroeshaar. Ze groeide op Barbados op tot ze in Engeland ging studeren. Na haar studie richtte ze haar eigen bedrijf op, House of Braithwaite, en was zeer succesvol in de textieldesign. Ze hield zich graag met mooie dingen bezig.

Na haar huwelijk vestigde ze zich in Nigeria. Toen daar politieke onrust ontstond, vertrok ze naar Zuid-Afrika, niet alleen omdat daar een nieuwe democratie ontstond, maar ook vanwege de goede medische faciliteiten. In Katterijn is ze de enige zwarte huiseigenaar.

Ze heeft altijd te maken gehad met discriminatie en is daardoor zeer gevoelig voor het leed van de zwarte mensen in Zuid-Afrika en voor de blanken die zichzelf goed proberen te praten. Ze is verbitterd door haar mislukte huwelijk. Ze heeft zichzelf een harde houding aangemeten, is altijd pissig en jaagt iedereen op de kast. Op haar 85e ontdekt ze de meditatieve kracht van wandelen en overdenkt ze haar leven. Mede daardoor en door haar contact met Marion komt ze tot inkeer.

Peter James, blank, is chemicus. Hij verdedigt Hortensia als nozems haar lastig vallen en zo begint hun relatie. Hij trekt zich niks aan van de negatieve reacties op hun interraciale relatie en ondanks de verholde discriminatie van zijn ouders trouwt hij met haar.

Als er afstand ontstaat tussen hem en Hortensia begint hij een buitenechtelijke relatie. Als zijn buitenechtelijke dochter tien jaar is, hoort hij pas van haar bestaan. Hij zoekt nooit contact met haar en geeft Hortensia de opdracht dat te doen na zijn dood.

Eda en Kwittel zijn Hortensia's ouders. Eda is altijd bang voor onrecht omdat ze zwart is. Ze brengt dat op Hortensia over. Kwittel is een autodidact. Hij heeft zich in de geschiedenis van het zwarte ras verdiept. **Zippy** is Hortensia's zus. Ze konden goed met elkaar opschieten, maar hebben geen intieme band.

Marion Agostino-Baumann is 81. Ze is blank en fors, draagt felrode lippenstift en verft haar haar. Haar ouders, gevluchte joden uit Litouwen, gaven haar weinig liefde en sloten hun ogen voor de apartheid. Ze smoorden Marions nieuwsgierigheid daarnaar en zo groeide ze uit tot een vrouw die zich beter voelt dan de zwarte mensen en die heel naïef staat tegenover het verleden van Zuid-Afrika.

Als architect is ze heel succesvol. Ze trouwde met Max, een rijke Italiaan, die succesvol is in de ondoorzichtige financiële sector. Na zijn dood laat hij alleen maar schulden na.

Marions huwelijk is niet erg gelukkig en ook als moeder voelt ze zich niet geslaagd.

Agnes is de zwarte hulp van Marion. **Bassey** is Hortensia's zwarte kok. **Innes** is de kleindochter van Marion. **Esme** is de buitenechtelijke dochter van Peter.

Thema

Die van hiernaast laat zien dat, hoe moeilijk een relatie tussen twee mensen ook is, toenadering altijd mogelijk blijft. Er kan zelfs een vriendschap opbloeien die helend is voor al het verdriet dat deze mensen met zich meedragen. Zo'n band kan zelfs ontstaan als de twee mensen in heel verschillende werelden leven en ook als zij gevormd zijn door grote problemen in hun leven (uitwerking hiervan in de motieven hieronder). De veranderende band tussen Hortensia en Marion symboliseert hoe Zuid-Afrika en zijn bewoners zich met het verleden en elkaar kunnen verzoenen: niet door de ogen te sluiten, maar juist door onder ogen te zien wat er is gebeurd en door contact met elkaar te zoeken en erover te praten.

Motieven

> Haat en afkeer

Hortensia en Marion haten elkaar sinds ze elkaar in 1994 leren kennen. Marion heeft een afkeer van zwarte mensen zonder dat ze dat aan zichzelf toegeeft. Beide vrouwen denken dat de liefde voor hun man, en de liefde van hem voor haar, gedurende hun huwelijk is verdwenen. Hortensia haat iedereen sinds haar huwelijk misliep.

De kinderen van Marion voelen waarschijnlijk weinig liefde voor hun moeder. Hortensia verwacht dat Esme haar zal haten.

> Jezelf en de ander kennen

Hortensia en Marion leren langzaam maar zeker een andere, onverwachte kant van zichzelf en van de ander kennen. Ook kennen ze hun echtgenoot nauwelijks. Hortensia moet na Peters dood horen dat hij nog steeds van haar hield.

> De problematiek blank-zwart, discriminatie, apartheid

De werelden waarin Marion en Hortensia zijn opgegroeid, verschillen hemelsbreed van elkaar: Marion binnen de blanke gemeenschap in het apartheidsregime in Zuid-Afrika, Hortensia die haar hele leven te maken heeft gehad met neerbuigende en kleinerende reacties vanwege haar zwarte huidkleur, reacties die nog erger werden doordat ze met een blanke man trouwde. Marion is opgevoed door joodse ouders die hun liefde niet konden tonen vanwege hun eigen achtergrond: zij ontvluchtten

in 1933 Europa. Zij wilden het verleden vergeten en sloten hun ogen voor de werkelijkheid in Zuid-Afrika. Als kind had Marion daar wel vragen over, maar ze stootte op een muur van stilzwijgen en leerde ook haar ogen te sluiten voor de discriminatie van zwarte mensen. De landclaim en Hortensia's reacties openen nu Marions ogen.

> Liefde, huwelijk en ouderschap

Hortensia had een goede verhouding met haar vader en een afstandelijke verhouding met haar moeder. Marion had nooit een goede band met haar ouders en wilde het als moeder beter doen, maar faalde. Nu krijgt ze de kans om de band met haar kinderen te herstellen. Hortensia's huwelijk begon uit liefde, maar verzandde in een uit elkaar groeien en eenzaamheid. Ze kreeg nooit kinderen, zocht daarvoor de schuld bij zichzelf vanwege de abortus. Ze dacht dat ze graag kinderen had gehad en is jaloers nu blijkt dat Peter wel een dochter heeft. Uiteindelijk komt ze tot het inzicht dat ze eigenlijk helemaal geen kinderen wilde hebben.

> Succesvolle carrières

Marion en Hortensia hadden allebei een succesvolle creatieve carrière. Marion als architect en Hortensia als textielontwerpster. Beiden hadden een eigen bedrijf. Hortensia beet zich in haar carrière vast toen haar huwelijk mislukte. Marion gaf haar carrière op om te moederen.

> Schaamte

Marion schaamt zich omdat ze haar ogen altijd heeft gesloten voor het apartheidsregime en voor het feit dat ze dacht dat ze een goede werkgever was voor Agnes. Hortensia schaamt zich dat ze een leven vol onnodig wrok heeft geleid. Agnes schaamt zich dat ze het schilderij stiekem heeft meegenomen.

> Spijt

Hortensia heeft spijt dat ze haar abortus voor Peter heeft verzwegen en dat ze de kans niet heeft gegrepen om toenadering tot hem te zoeken toen dat nog mogelijk was.

> Ouderdom en de dood

De echtgenoten van Hortensia en Marion zijn overleden. De overgrootmoeder van Beulah pleegde als slavin zelfmoord, haar grootvader deed dat ook vanwege de dood van twee kinderen. Hortensia en Marion zijn op hoge leeftijd en ervaren dat het voortschrijden van de ouderdom allerlei pijnlijke en ongemakken met zich meebrengt.

Structuur, tijd en plaats

Die van hiernaast telt twintig hoofdstukken. De roman begint en eindigt op de Koppie, de heuvel die Hortensia graag beklimt. Het perspectief ligt in deze hoofdstukken bij haar en er is dus sprake van een cirkelstructuur. Wel is er een verschil: in hoofdstuk één wandelt Hortensia alleen op de Koppie, in hoofdstuk 20 doet ze dat samen met Marion.

De roman begint kort na Peters dood in juli/augustus 2014 en eindigt in september/oktober 2014. Op de laatste bladzijdes maakt het verhaal een sprong naar de lente van 2015 (september/oktober).

In de chronologische verhaallijn zijn veel flashbacks verweven. Hortensia denkt terug aan haar studie in Brighton (vanaf 1949), haar ontmoeting met Peter (1950), haar huwelijk en de start van haar eigen bedrijf (1953), hun vestiging in Nigeria (1956), de buitenechtelijke relatie van Peter (1961-1965), Peters pensioen en het begin van zijn ziekte (1990), de verhuizing naar Kaapstad (1994) en Peters dood (2014).

Marion vertelt over de vlucht van haar ouders uit Litouwen naar Zuid-Afrika in 1933 toen haar moeder al zwanger was van haar. Ze denkt terug aan haar jeugd, aan haar studie (vanaf 1951), haar ontmoeting met Max (1959), hun huwelijk, het succes van haar bedrijf dat ze in 1972 toen ze vier kinderen had aan haar compagnon overliet.

Hortensia en Marion wonen naast elkaar in Katterijn, een enclave van veertig huizen in de buitenwijk Constantia van Kaapstad. Hortensia woont in het eerste huis dat Marion heeft ontworpen. Marion heeft daar altijd willen wonen. Het heden speelt zich vooral in dat huis af. Andere locaties zijn de bibliotheek in Kaapstad, een ziekenhuis en het woonhuis van Agnes in de township Khayelitsha.

Marion is in Zuid-Afrika geboren en opgegroeid. Hortensia's herinneringen spelen zich af in Engeland (Brighton, studie) en Nigeria.

Verteller en perspectief

Die van hiernaast heeft een personale verteller. Tot en met hoofdstuk zes en in de hoofdstukken negen en twintig ligt het perspectief vooral bij Hortensia. Alleen in hoofdstuk drie zijn er vijf bladzijdes vanuit het perspectief van Marion geschreven. Vanaf hoofdstuk zeven wisselt het perspectief voortdurend tussen beide vrouwen.

Schrijfstijl

Omotoso heeft een vlot leesbare stijl waarin ze soepel overschakelt van heden naar verleden en weer terug. Overpeinzingen, beschrijvingen, handelingen en natuurlijk klinkende dialogen wisselt ze soepel met elkaar af. Haar zinnen hebben zo nu en dan iets poëtisch: 'een poel van stilte' (p.200) en: 'toen de zwangerschappen [...] door haar lichaam sijpelden' (p.244).

Ze gebruikt de volgende stijlmiddelen:

- Humor: 'Feit was dat het [...] duidelijk was dat Alvar [een teckel] veel beter gezelschap zou zijn dan Max ooit was geweest' (p.34).
- Metaforen¹: 'Ze bond een betonblok aan haar enkels en liet zich daarmee omlaag zinken' (p.196).
- Personificatie²: 'Er kroop een droefheid door Hortensia's lichaam' (p.271).
- Repetitie³: 'Dat hij gewoon kon horen [...], kon horen door de gesloten deuren [...], kon horen tot onder aan de trap, kon horen...' (p.9).
- Sarcasme: 'Niemand had eraan gedacht [...] dat ze als huiseigenaar het recht had haar tijd te verdoen met de andere comitésleden' (p.14).
- Vergelijkingen: 'brokjes informatie, hard en klein als vogelpoepjes' (p.103).

Titel en motto

Omotoso heeft haar roman een uitspraak van Simone Weil (Frans filosofe, 1909-1943) als motto meegegeven:

De muur scheidt hen van elkaar, maar is ook hun manier om met elkaar te communiceren.

Deze zin komt uit *Zwaartekracht en genade* (1951). 'De muur' is zowel letterlijk als figuurlijk te interpreteren. Letterlijk is het de muur, of eigenlijk 'de muren', van hun huizen die Hortensia en Marion van elkaar scheiden. Figuurlijk is het de muur van het in een heel andere wereld leven die hen van elkaar scheidt. De titel verwijst naar beide hoofdpersonages, zowel Marion als Hortensia kan de ander hebben aangeduid als 'die van hiernaast', een manier van uitdrukken die weinig liefde tentoonspreidt.

¹ Een vorm van beeldspraak, waarbij het object onmiddellijk de naam krijgt van een ander object, op grond van overeenkomst.

² Een begrip of voorwerp wordt als een persoon voorgesteld.

³ Herhaling van woorden.

Discussiepunten

- Wie is voor jou het hoofdpersonage?
  - Kun je sympathie opbrengen voor Hortensia en Marion? Verandert dat gedurende de roman? Waar ligt dat aan?
  - Hortensia vraagt zich af of ze niet heeft gefaald als er niemand aan haar kist zal staan die haar echt heeft gekend (p.59). Welk antwoord zou jij haar geven?
  - Marion vindt dat ze haar voorouders in ere moet houden en haar ogen moet sluiten voor wat eigenlijk kritisch moet worden bekeken (p.223). Hortensia vindt van niet. In hoeverre kun je beide vrouwen begrijpen?
  - Marion vindt zichzelf 'wel oké'. Hortensia heeft een lage dunk van zichzelf (p.224). Waarom denken beide vrouwen zo over zichzelf en verandert dat?
  - De hulp van Marions ouders, Bathandwa, praat altijd over de littekens die de blanken hebben (p.238). Waarom doet ze dat, denk je?
  - Hoe zou je het huwelijk van Marion omschrijven?
  - Hortensia heeft bedacht dat het huwelijk net zoiets is als iets bestellen in een buitenlands restaurant (p.231). In hoeverre kun je met haar meevoelen?
  - Hortensia bedenkt dat haar huwelijk is misgelopen door haar stiekeme abortus en de afstand die daardoor tussen haar en Peter ontstond (p.244-245). Wat zou Peter als reden hebben aangevoerd? In hoeverre ben je het met Hortensia eens?
  - Welk beeld krijg je van Bassey?
  - Hortensia wil meteen 'iets' van Bassey als ze hem ontmoet. Ze weet niet wat precies (p.161). Hoe zou jij dat 'iets' formuleren?
  - Hoe denk je er over dat Hortensia geen vriendschap wil sluiten met Bassey? (p.259)
  - Welk beeld krijg je van Peter?
  - Waarom heeft Peter geen contact gezocht met zijn dochter?
  - Waarom wil Peter dat Hortensia Esme zou ontmoeten, denk je?
  - Welke symbolische betekenis zoek je achter de blindheid van Esme?
  - Wat denk je dat er op de grafsteen in braille staat? (p.272)
  - Agnes en Esme kennen geen gevoelens van rancune. Hoe leg je dat uit?
  - Hoe denk je over Marelena?
  - Welke functie hebben de landclaim van de Samsodiens en het verzoek van Beulah?
- In hoeverre vind je het geloofwaardig dat Hortensia en Marion elkaar vinden?
  - Hoe denk je over het einde van de roman?
  - Hoe denk je over de volgende uitspraken:
    - Natuurlijk was hij [Peters lichaam] het niet. Dat zijn ze [de doden] nooit (p.59).
    - Dat je mensen misschien nooit echt goed kende voordat je soep met hen had gegeten (p.202).
    - De nacht was het moment waarop de mensheid werd beproefd (p.206).
    - Wat is geschiedenis anders dan een verslag van wat wordt opgemerkt? (p.215-216)
    - Zodra je dood bent word je een soort heilige (p.278).